

מחולק
דינם

אור המועד

הלכות
ערב פסח
שחל להיות בשבת

כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג

ירושלים - 02-5868503

תל ציון - 052-7161871

בני ברק - 03-6780571

אלעד - 03-6213134

חולון - 052-7167294

רכסים - 050-4106721

או במייל

r0504116073@gmail.com

עימוד:

תגים 052-7650518

הלכות ערב פסח שחל בשבת

הפעם הראשונה שבו חל ערב פסח בשבת היה בשנה השנית לצאת בני ישראל ממצרים, שבו חל הפסח ביום ראשון בשבוע וערב פסח חל להיות בשבת (כמבואר בשבת פ"ז ע"ב), עיתוי זה אינו מצוי כל כך ופעמים שיהיה הפרש של שנים מועטות, אך פעמים שיהיה הפרש של עשרים שנה, כך היה לפני שלוש עשרה שנה בשנת תשס"ח, וכעת בשנת תשפ"א, ולאחר מכן בשנת תשפ"ה, ובעוד עשרים שנה בשנת תת"ה, ולאחר מכן בהפרש של שלוש שנים הוא יהיה בשנת תת"ח.

ומחמת שאינו מצוי כל כך, מובא בחז"ל (פסחים ס"ו ע"א) שכשחל ארבעה עשר להיות בשבת, לא ידעו אם שחיטת הפסח דוחה את השבת, ונתעלמה הלכה מבני בתירא הנשיאים, שהיו בזמנו של הלל, עד שבא הלל הזקן ודרש, "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", אפילו כשי"ד חל בשבת שחיטת הפסח דוחה את השבת. ולכן כדאי לשנן הלכות אלו, כיון שהשכחה בהם מצויה. ומבואר בדרשות חת"ס (משנת תקפ"ח) שזמן ערב פסח שחל בשבת, הוא מסוגל לגאולת ישראל. ולכן כדאי לדקדק בהלכותיו שבודאי שיסייעו ויועילו לזרז את גאולת ישראל.

דרשת שבת הגדול

א. ערב פסח שחל בשבת מקדימין את דרשת שבת הגדול לשבת שלפניה (ז' ניסן), כדי להורות לציבור את הלכות הפסח (משנ"ב סי' תכט ס"ק ב, בא"ח צו הל' ה', חזו"ע עמ' רנב) ומכל מקום גם בשבת ערב פסח (י"ד ניסן) שהוא שבת הגדול, סמוך לעת ערב, יש לדרוש בדברי אגדה, בסיפור יציאת מצרים, ובחיזוק האמונה (בא"ח וחזו"ע שם).

תענית בכורות

ב. ערב פסח שחל להיות בשבת המנהג להקדים את התענית ליום חמישי ולא ביום שישי מפני כבוד השבת שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה. ולכן כדי להפטר מתענית זו יש להשתתף בסיום מסכת או בשאר סעודות מצוה ביום חמישי (סי' תע ס"ב ברמ"א ובמשנ"ב שכן המנהג, כנה"ג בס' פסח מעובין אות מו, שלחן גבוה אות ד', שו"ת שדה הארץ ח"ג סי' כד,

ב אור המועד הלכות ערב פסח שחל בשבת

כה"ח ס"ק כג, חזו"ע עמ' רט"ו ורנ"ד).^א וכל זה לגבי הבכור עצמו, אך אב שרגיל להתענות בכל שנה בערב פסח בשביל בנו הבכור עד שיגדל, פטור לגמרי בשנה זו מהתענות (דברי מנחם משאלוניקי סי' ח, כה"ח וחזו"ע שם). וראוי שהגבאים יודיעו מראש שזמן סיום המסכת היא ביום חמישי, מפני שעל פי רוב הציבור טועים וחושבים שהסיום הוא סמוך לערב פסח.

זמן בדיקת חמץ

ג. השנה אין אפשרות לבדוק את החמץ בליל י"ד כיון שהוא שבת ואסור לטלטל את הנר, לכן מקדימים לבדוק את החמץ ביום חמישי בערב, אור ליום ששי י"ג ניסן (שו"ע סי' תמד סע' א').^ב ויש לברך על הבדיקה כפי שנהוג בשאר השנים (ראה בהערה).^ג ואחר סיום הבדיקה יאמר: "כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". (כל החמץ ושאר שיש ברשותי שלא ראיתיו ושלא ביערתיו יתבטל ויהיה כעפר הארץ). ויש להזהר להצניע את החמץ שנשאר ונועד לאכילה ביום ששי וביום שבת, בפניה מיוחדת, שלא יאבד ויצטרך בדיקה נוספת אחריו (משנ"ב וכה"ח ס"ק ג, חזו"ע עמ' רנג).

באר המועד

תמ"ד ס"א. ואף שעשה דוחה לא תעשה גם במצות דרבנן (כמבואר במג"א בסי' תמו ס"ק ב), ואם כן תדחה מצות הבדיקה את איסור טלטול הנר, ביארו האחרונים שכיון שאפשר לבדוק ב"ג אין לומר בזה שמצות בדיקת חמץ תדחה את איסור הטלטול ועוד תירצו שאיסור הטלטול נעשה מיד ואילו המצוה לא מתחילה עד שמתחיל לבדוק (אבני שהם דף סא ע"ג והב"ד השד"ח סי' ה אות יד).

ג. ואף על פי שכל הבדוק לפני ליל י"ד אינו מברך (כמבואר בסי' תלו ס"א), כל זה מפני שאינו עתיד לעבר את החמץ, אלא רק מפנה אותו מן הבית ונמצא שאין הבדיקה תחילת הביעור, אבל אם מבער את החמץ למחרת יש לברך, כיון שתחילת הבדיקה היא בשביל הביעור (משנ"ב שם ס"ק א, כה"ח ס"ק ב חזו"ע עמ' רנג) ואף שאנו ממשיכים לאכול חמץ בסעודות שבת, מכיון את רוב החמץ אנו מבערים מהבית, זה נחשב לתחילת הביעור.

א. ראה בשו"ע שם שהביא שתי דעות בזה, ואף שידוע בדעת מרן שדעתו כדעת היש אומרים האחרון שאין צריך להתענות כלל דהואיל ונדחה ידחה, המנהג התפשט גם אצל בני ספרד להתענות ולכן יש להשתתף בסיום מסכת או בשאר סעודות מצוה. ומי שלא השתתף בסיום מסכת ונזכר רק ביום ששי דעת הגר"נ קרליץ (אמרי שפר עמ' רמה) שיש להתענות ביום ו' כיון שרק לכתחלה אין קובעין תענית בע"ש כמבואר סי' תרפ"ו ס"ג, ובפרט שיש שיטות להתענות ביום ו' וכמבואר סי' ת"ע ס"ד בברכ"י וכן דעת הגר"מ גרוס (תל תלפיות עמ' יב) ולכן כדי להפטר מהתענית יש לחפש סעודת מצוה ביום ו', אך נראה שאינו חובה כיון שאף בתענית אסתר מי שטעה ואכל ביום חמישי אינו חובה להתענות ביום ו' אלא רק טוב להתענות (ראה בחזו"ע פורים עמ' מב) וכל שכן כאן שנחלקו הפוסקים בחיוב התענית.

ב. כן ביאר מרן בב"י וכן הוא בלבוש ובגר"ז סי'

ד. מי ששכח לבדוק את החמץ בליל שישי, יבדוק ביום שישי (שו"ע סי' תלה סע' א') ואם שכח ביום שישי ונזכר בשבת, לא יבדוק בשבת אף לא על ידי טלטול הנר על ידי גוי, אלא יסתפק בביטול ויבדוק לאחר יום טוב. ד

זמן ביעור החמץ

ה. אף על פי שביום שישי שהוא יום י"ג בניסן מותר לאכול חמץ כל היום, וכן ביום השבת עד סוף שעה רביעית, מכל מקום טוב לבער החמץ ביום שישי בשעה חמישית עד שעה שישית (שהיא 11:15 לערך), כמו בשאר השנים, כדי שלא יבואו לטעות בשנה הבאה לבער את החמץ אחר חצות היום (שו"ע סי' תמד סע' ב' שכן הנהיג רש"י). ה

ו. יש לבער את כל החמץ מלבד מה שמשייר לאכול בסעודות השבת (שו"ע סי' תמד סע' א') וכל זה אם אינו רוצה לאכול חמץ מלבד שתי הסעודות, אך אם רוצה להמשיך לאכול שאר מאכלי חמץ בין הסעודות, מותר להשאיר ולאכול חמץ בערב שבת אחר זמן שריפת חמץ, ולא חששו בזה שיטעו בשאר שנים, מפני שאיסור אכילה

באר המועד

גופו.

ה. ואף שבשו"ע מבואר לבער "קודם חצות" ביארו הפוסקים שהכוונה בתחילת שעה שישית (מאמ"ר ס"ק ג, משנ"ב ס"ק ט, כה"ח ס"ק כב) ולכאורה יש לתמוה מדוע נקטו "תחילת שעה שישית" והרי בשאר השנים יש לבער קודם שעה שישית (כמבואר במשנ"ב סי' תלד ס"ק יב), וראיתי להגרצ"פ פרנק (מקראי קודש ח"א סי' מח) שביאר דכיון שהטעם שיש לשרוף קודם שעה שישית הוא כדי שישאר זמן לבטל אחר הביעור, בשנה זו שהביטול הוא למחרת רשאי להמתין לתחילת שעה שישית. עכ"ד. אך עדיין קשה דיש לחוש שבשאר השנים אם ימתין לתחילת שעה שישית, לא אז יוכל לבטל. ונראה דכיון שהוא גזירה אטו שאר שנים, אין לגזור אלא אטו דאורייתא דהיינו אחר ו' שעות ולא בשעות דרבנן דהוי גזירה לגזירה. וראה להלן כע"ז בדין עשיית מלאכה שלא גזרו אטו שאר שנים כיון דהוי גזירה בדרבנן. אמנם נראה שהבא"ח (צו הל' א) נשמר מכך וכתב לשרוף "כדרך שעושה כשחל י"ד בחול" וכן מרן הגרע"י בחזו"ע דייק וכתב "לשרוף בשעה חמישית" וכ"כ הגר"מ גרוס בתל תלפיות (עמ' טז) וכן המנהג.

ד. בשו"ת אבני צדק (טטלבוים, או"ח סי' ג) כתב להתיר לבדוק על ידי גוי שהוא יטלטל את הנר בשעת בדיקת חמץ, כיון שיש מצוה בבדיקה, מותר כדין שבות דשבות במקום מצוה וכמבואר בסי' שז סע' ה'. אך בשו"ת בית היוצר (סי' יח) כתב שרהיטת דברי הפוסקים שלא להתיר על ידי גוי לבדוק חמץ שאינו ידוע, וכן בשו"ת מהרש"ג (ח"ג סי' יג) כתב לאסור משום שהבדיקה בחורין ובסדקין נראית כעובדין דחול וכפי שמצינו בפסחים (י:) שבחול המועד בודק אבל ביו"ט כופה עליו כלי ולא קתני "בודק" ואף שיש סוברים שיש לבדוק אף ביו"ט (ראה בשעה"צ סי' תלה ס"ק ה) לאו מילתא פסיקתא היא, ועוד הוסיף המהרש"ג שיש לחוש שמא יטה את הנר. ובפרט שצריכים לבדוק חפצים שהם מוקצים וכן פירורי החמץ הם מוקצה במקום שאין מגדלים בע"ח (כמבואר בשו"ע סי' ש"ח סכ"ז כ"ט) וגם יש בכך טירחא יתירה בשבת כלשון התוס' (ד' ע"ב דב"ה הימנוהו) דבדיקת חמץ הוא טירחא וכ"פ בשו"ת פני מבין (סי' צה) וכן מסקנת החזו"ע (שם) שאין לבדוק בשבת על ידי גוי ודי בביטול החמץ. ולכן אין לבדוק בשבת אף לא על ידי פנס לד', למרות שיש לצדד שנחשב ככלי שמלאכתו לאיסור, המותר בטלטול לצורך

ד אור המועד הלכות ערב פסח שחל בשבת

הוא דבר חמור ואין חשש שיטעו בו (מאמר ס"ק ג, בה"ל ד"ה ומשיירין), אך עצה טובה שלא להשאיר חמץ בכמות גדולה, כיון שבשבת אין אפשרות לשורפו.

זמן ביטול החמץ

ז. את נוסח ביטול החמץ הנהוג לאומרו בכל שנה לאחר שריפת חמץ, אין לעשות ביום שישי לאחר שריפת החמץ, כיון שאנו ממשיכים לאכול חמץ בסעודות השבת, ויש לעשותו ביום שבת בבוקר בשעה חמישית עד שעה שישית 11:15 לערך (שו"ע סי' תמד סע' ה, משנ"ב ס"ק י, חזו"ע עמ' רנח) ואם ביטל יחזור שוב בשבת ויבטל, שמא נשאר לו חמץ מאכילתו (משנ"ב ס"ק כ"ב). ואין לאחר את הביטול כיון שמשעה שנאסר בהנאה אין הביטול מועיל (שו"ע סי' תלד סע' ב', משנ"ב ס"ק יב, חזו"ע עמ' סא).¹ ומותר לומר את נוסח ה"יהי רצון" שמבקשים אחר הביטול, כיון שזו בקשה לעתיד ואין בה צער.

זמן מכירת החמץ

ח. לכתחילה ראוי למכור את החמץ קודם זמן שריפת חמץ כבכל השנים, כדי שלא יבואו לטעות בשאר השנים (שו"ת מהר"מ שיק או"ח סי' ק"כ, זכור לאברהם, מנח"א ח"ג סי' כ"ו, שדי חמד סי' מע' חו"מ סי' ט אות לה) אך מכיון שיש חשש שבחנויות מוכרים עוד חמץ עד סמוך לשבת, כותבים בשטר מכירה שהחמץ ימכר לעכו"ם בסמוך לשבת. ומי ששכח למכור בערב שבת ויש לו הרבה חמץ, ואינו רוצה להפסידו, יתנו במתנה לגוי בקנין המועיל כגון הגבהה או משיכה, ואף שמתנה אסורה בשבת, לצורך מצוה מותר (שו"ע סי' תמ"ד סע' ד', משנ"ב ס"ק ט"ז).

עשיית מלאכה ביום שישי

ט. מותר לעשות מלאכה ביום שישי כשחל ערב פסח בשבת, ואין לאסור כדין שאר ערבי פסחים. ולכן מותר להסתפר ולהתגלח בערב שבת גם לאחר חצות (בה"ל סי' תסח ס"א, כה"ח שם ס"ק ג וסי' תמד ס"ק כא, חזו"ע עמ' רנה וראה באור המועד פסח פרק ט' הל' ל"ג).

באר המועד

ו. ודעת הגר"צ בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ז הע' טז) שיש לשנות את נוסח הביטול בשנה זו, ואף שבכל שנה כשחל בחול מוסיפים בפעם השלישית לבטל ולהי" הפקר" כעפרא וכו' בשנה זו לא יאמר "הפקר" כיון שדעת הרמב"ן (ריש פסחים) שאסור להפקיר בשבת. וכן ראיתי מביאים בשם הגר"א"ל שטיינמן (ס' ימי הפסח עמ' קסד) שאמר שיש לומר "ליבטיל, ואם צריך הפקר שיהא הפקר". אכן משאר הפוסקים נראה שאין לחוש לכך, כיון שדעת הפר"ח (סי' תל"ד סק"ב וסי' תמ"ד סק"ב) שאפילו אם ביטול הוא

בגדר הפקר, הוא אינו דומה להפקר שאסור משום מקח ממכר, כיון שכאן אין צריך שלשה כמו בהפקר וגם אין כאן זוכה שיחשב למקח וממכר (וכן כתבו סברא זו בשו"ת זרע אברהם סי' כג אות יד ובשו"ת קנין תורה בהלכה ח"ב סי' פו), זאת ועוד שמבואר בשו"ע (סי' תמד ס"ד) ובמשנ"ב (ס"ק טז) שבשבת זו מותר ליתן מתנה לגוי את החמץ שצורך מצוה הוא. ומהאי טעמא אפשר גם להפקיר לצורך מצוה וכן ראיתי שכתבו בספר מגילת ספר איזנטל (או"ח סי' יט אות ב') ובמעדני יו"ט (ח"ד סי' קיג).

הגעלת כלים ביום שיש

י. מותר להגעיל כלים עד סמוך לכניסת השבת ולא חששו שמא יבואו לטעות בשאר שנים שבהם אין להגעיל לאחר שעה חמישית (חק לישראל להגר"י ועלץ הו"ד בס' ע"פ שחל בשבת להגר"צ כהן פ"ז סע' ה'. והטעם משום שקי"ל נטל"פ מותר בדיעבד ואין לחשוש שיטעו בדרבנן).

אפיית מצות

יא. הנוהגים באפיית מצת מצוה בערב פסח אופים בשנה זו בערב שבת אחר חצות ואף שאין סיבה לאפיה בערב שבת אחר חצות, שהרי אינו זמן של שחיטת הפסח, המנהג לאפות שלא לחלקו משאר שנים (שו"ע סי' תנ"ח ס"א).

הכנת הדברים הנצרכים לליל הסדר

יב. את כל הדברים שאסור לעשות בשבת ונצרכים לליל פסח יש להכין מערב שבת, כגון צליית הזרוע, בדיקת התולעים בחסה (כשאנים מגידול מבוקר),^ז הכנת החרוסת ומי המלח וכן את כל הפעולות אשר אסור לעשות בשבת ויכול לעשות בליל יו"ט (כגון שקילת כזיתות המצה והמרור), טוב לעשות בערב שבת כדי שלא יצטרך להמתין עד תחילת עריכת הסדר (כמבואר בשו"ע סי' תעב ס"א שיש למהר שלא ישנו התינוקות וכן עורר על כך באורל"צ ח"ג עמ' קנב). ויש לזכור לסדר את השעון שבת שידלק יותר זמן מכל שבת בשביל ליל הסדר.

סוג התבשילים שיש לבשל בשבת

יג. אין לבשל לשבת זו תבשילי חמץ הנדבקים בכלים, כגון, טשולנט עם חיטה או גריסים, קוגל אטריות וכיו"ב, כדי שלא יצטרכו להדיח את הכלים בשבת לאחר הסעודה, ואסור להדיח כלים בשבת שלא לצורך השבת (שו"ע סי' תמד סע' ג שכן הנהיג רב האי גאון וכן הובא בשו"ת הגאונים שע"ת סי' צג).^ח ועצה טובה לבשל בשבת זו בכלי פסח (סירים, מצקת וכיוצ"ב) מאכלים הכשרים לפסח ולאכול רק מהתבשילים הללו בלבד (מג"א תמ"ד סק"ד ממחר"י וי"ל, פר"ח, משנ"ב סי' תמד ס"ק י, כה"ח ס"ק כה, חזו"ע עמ' רסב) וטוב להחמיר שלא לערות מכלי פסח לתוך הכלים של החמץ, ואפשר להעביר לכלי שני

באר המועד

להיחשב לצורך היום, דהרי אינו עושה דבר לצורך שבת אלא האדם נצרך היום לבער את החמץ וזה לא נקרא צורך שבת. ובאחרונים מבואר שכל תבשיל שדרכו להדבק (אף שאינו חמץ) אין לבשלו בשבת זו אם הוא בכלי חמץ (ראה בשו"ע הרב הל' ח, בא"ח צו הל' ב, כה"ח ס"ק כו).

ז. ואין להשאיר את המרור במים כל השבת, משום שלא יוצאים ידי חובה במרור כבוש (כמבואר בשו"ע סי' תעג סע' ה) אלא יש לשטפו היטב ולאחר מכן לאחסן בשקית ניילון במקרר כדי שלא התייבש. ח. ואע"פ שיש דין לבער בשבת את החמץ, ביאר הגרא"ל שטיינמן (ימלא פי עמ' תלג) שאין זה מועיל

של פסח ומשם לכלי חמץ, או לתוך כלים חד פעמי. ט
 יד. אסור להשתמש בסעודות השבת בוויסקי וכיוצ"ב שמכר במכירת החמץ, כיון
 שחלות המכירה חלה בסמוך לשבת ונמצא שהשתמש בהם פוגם בחלות המכירה
 (וראה בהערה). י

שבת המסוגלת לגאולה וישועה

ההפסרה שנקרא בשבת זו היא 'וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים וגו', ונסיים
 'הנה אנכי שולח לכם אח אליה הנביא'. הטעם לקריאת הפסרה זו, היא משום
 שההפסרה מבשרת על הגאולה העתידה ובכך היא מעין המאורע - גאולת מצרים,
 וכמאמר חז"ל (ר"ה יא.) 'בניסן עתידין ליגאל'. אך הגאון רבי מנחם מנדל
 מרמינוב זצ"ל ביאר בזה ביאור נפלא, וכך היו דבריו: הגאולה צריכה להיות בט"ו
 בניסן כאשר היה בימי קדם עת רצון, והקבלה בידינו שאליהו יבוא לבשר את
 ישראל יום אחד שרם שיגלה אלינו משיח צדקנו, ואם כן נשאלת השאלה כיצד
 יבוא אליהו הנביא בערב פסח, הרי כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא
 לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים ? אכן כל זה בשאר ערב יום טוב,
 משום שישראל טרודים בהכנות שבת ויום טוב, מה שאין כן בערב פסח שחל
 להיות בשבת שכבר הכל מוכן מערב שבת, כעת יוכל לבוא בערב פסח !!! ולכן
 קוראים אנו הפסרה זו ומזכירים את ביאת אליהו הנביא שבא יבוא ברינה (מנחם
 ציון. שבת הגדול תקס"ה)

באר המועד

באכילה (כמבואר בשו"ע סי' תמוז סע' י'. וכ"פ בכה"ח סי' תנא
 ס"ק רלו ובתשובות והנהגות ח"ב סי' ריא ודלא כחוט שני פסח
 פ"י ס"ק כד שהסתפק בדבר).
 י. אמנם מי שבכל זאת נצרך למשקאות הללו (וכגון
 בשמחה משפחתית וכיוצ"ב), יכול להניחם עם החמץ
 שמשאיר לשבת ולא במקום שמוכר לגוי, אך את
 מה שנשאר צריך לזרוק לפח. עצה נוספת להקנות
 את המשקאות ליהודי תושב ארה"ב שידוע שהוא
 עורך מכירת חמץ, דאז מכירת החמץ לא תחול
 אלא רק ביום למחרת בזמן כניסת השבת של
 תושבי ארה"ב, ובכך אפשר להשתמש בהם ללא כל
 חשש עד שעת כניסת השבת בארה"ב.

ט. כן חשש המשנ"ב בשעה"צ (ס"ק ד) וטעמו מפני
 שיש לחוש שעל ידי העירוי נפלט הבל החמץ
 מהכלי התחתון, ועולה לכלי העליון דרך אידי
 הקילוח וכפי שמבואר ביו"ד סי' קה סע' ג' לחוש
 לניצוק (כן מבואר בחק יעקב סי' תנ"א סקנ"ה ובשו"ע הרב
 שם סנ"ט), אכן כל זה לחומרא בעלמא, כיון שהחשש
 לניצוק הוא רק שהתחתון חם וקי"ל תנאה גבר, אך
 כשהתחתון קר אין לחוש וכן מבואר בט"ז (סו"ס תנב)
 ובספר חקת הפסח (סי' תמ"ד סק"ב) וראה באליה רבא
 (סי' תנ"א סק"מ) שכתב שאין לחומרא הזו טעם וריח.
 ולערות לכלים שלא השתמשו בהם בתוך עשרים
 וארבע שעות בחמץ, נראה שמותר לכתחילה, כיון
 שמאכל הבלוע מכלי חמץ שאינו בן יומו מותר אף

אופן קיום סעודות השבת

בשבת זו כבר סיימו כל בית ישראל את הניקיונות לחג הפסח הקרב ובא, הבית מצוחצח ונקי מחשש חמץ, וכבר קיימנו בדיקת חמץ ושריפת חמץ, אך מצד שני שבת קודש לפנינו וצריך לקיים את סעודות השבת בפת. נוצר לפנינו מצב שחייב שיימצא חמץ בבית לצורך סעודות השבת, ומצד שני הבית כבר נקי לפסח, ואם כעת יאכלו חמץ יש חשש שיכשלו בחמץ בפסח ובפרט בבית שיש בו ילדים. ומתוך מציאות זו מצינו בפוסקים שתי אפשרויות כיצד לקיים את סעודות השבת כהלכתם וכפי שיבואר להלן:

אפשרות ראשונה - קיום סעודות השבת בפת

טו. אפשר לקיים את שתי סעודות השבת בפת ובכך סעודות השבת נאכלות כהלכתם, וגם התיאבון לאכילת המצה בליל הפסח נשמר כהלכה (שו"ע סי' תמד סע' א, וכן המנהג ברוב המקומות). י"א אך את שאר תבשילי השבת יש לבשל בכלים הכשרים לפסח, וכדי שלא יתפזרו בבית פירורי חמץ, יש לשים לב לכמה פרטים חשובים וכדלהלן:

א. יש להביא לשבת זו, רק לחם שאינו מתפורר וכגון פיתות או לאפות וכיוצ"ב, ולאכול במפת ניילון חד פעמי ולאחר אכילת הפת לסלק את המפה לפח, ורק לאחר מכן להביא את תבשילי השבת הכשרים לפסח.

באר המועד

והכינו מצות מבושלות, אך בחול המועד הוא הגיע לביקור אצל מרן הגרע"י, ושם שאל מה אכלו באותה שבת? והשיב לו מרן שהם אכלו בשתי הסעודות פיתות (אכן פעמים שנהג לאכול מצות מבושלות וכפי שכתב בחזו"ע עצה זו, וזה מפני נכדיו הקטנים והיה חשש לפירורי חמץ). וכן דעת הכה"ח (סי' תעא ס"ק לה) ומדבריו מבואר דאף שאין יוצאים בליל הסדר במצה מבושלת וכמבואר בשו"ע סי' תסא סע' ד', מ"מ יש איסור לאוכלה בערב פסח. אך באמת שרבו המתירים לאכול מצה מבושלת בערב פסח (משנ"ב סי' תעא ס"ק כ, רעק"א שם, רב פעלים ח"ג סי' כז, בחזו"ע עמ' רסא), אלא שאעפ"כ כתבו שאין המנהג לאכול מצה מבושלת בסעודות שבת, והטעם לכך נראה שאם יאכלו ממנה בשבת ג' סעודות בקביעות סעודה, הדבר יגרע את החביבות והתיאבון בשעת המצוה, וחביבה מצוה בשעתה וכן ראיתי שביאר בס' הגיד לעמו (סעודן עמ' מג).

יא. כן מבואר בשו"ע (סי' תמד ס"א) שאת קיום שתי הסעודות יש לקיים בפת ולא כתב במצות מבושלות (כפי העצה השנייה) ורק בסעודה שלישית כתב לקיים במצה עשירה. וכן מבואר מדברי הפוסקים שכתבו שיש להשכים בשבת זו, ואם היו נוהגים לאכול מצות מבושלות אין צורך להשכים. וכן מבואר מדברי מרן בב"י שכתב "שהסיבה שלא פסק שיאכלו בשבת מצה עשירה בג' הסעודות, מפני שאין ביד כל אדם לעשות מצה עשירה לכל השלוש סעודות ולא אטרחו רבנן", ולכאורה ישנה עצה לאכול מצה מבושלת שאותה סיפק ביד כל אדם, אלא ודאי שלא היה המנהג כן, וכן מבואר במגן אברהם (ס"ק ב) בשם מהרי"ל שלא נהגו כן והובא בשעה"צ (ס"ק א) וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ד) ובשו"ת אורל"צ (ח"ג פי"ד ה"א) שכך היה המנהג מקדם. וכן נהג מרן הגרע"י (בשנת תשנ"ד) וסיפר לי נכדו הג"ר יצחק יוסף שבאותה שנה בביתו טרחו

ח אור המועד הלכות ערב פסח שחל בשבת

ב. כדי לקיים את סעודת השבת לכתחילה די בכביצה פת (51 גרם) ולכן אין צורך בכמויות גדולות של חמץ, כיון שאחר כך קשה לבערו בשבת זו שעבר פסח חל בשבת (משקל פיתה ממוצעת הוא כ-100 גרם, נמצא שבחצי פיתה יש כביצה פת).

ג. אם באמצע הסעודה ישנו צורך להיכנס למטבח של פסח, יש להיזהר ולבדוק שבגדיו נקיים מחמץ. וכן יש להבחין שהילדים לא יטלו מאכלי חמץ ויכנסו למטבח הבדוק.

ד. לילדים קטנים עד גיל חמש מותר לאכול מצה, כיון שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים (משנ"ב סי' תע"א ס"ק יג, חזו"ע עמ' רסז, הגריש"א בהגש"פ עמ' 18, הגר"א דינר בשם שבט הלוי) וטוב לנהוג כך אם יש חשש שיפוררו את החמץ בבית.

ה. אם בכל זאת חוששים לאכול לחם בבית, ישנה אפשרות לעשות את הקידוש במרפסת ולאכול שם וכן הנהיג הבן איש חי (צו הל' ג'). אך יש להקפיד שיהא במקום שהוא כבוד שבת. (ראה בהערה).^{יב}

ו. ביום שבת קודש שהוא יום י"ד, יש להתפלל מוקדם כדי לאכול סעודת שחרית עד לסוף זמן אכילת חמץ (סוף שעה רביעית שהיא 10:15 לערך), שלא יכשל באיסור אכילת חמץ בערב פסח אחר הזמן, אך יזהרו שלא יתפללו בחיפזון ובמרוצה (בא"ח צו ה"ב, משנ"ב ס"ק ד, כה"ח ס"ק ז).

באר המועד

שצריך לחזור ולברך על שאר המאכלים, כיון שאין עושים זאת כדי להפסיק את הסעודה אלא כדי שיוכלו לאכול את הבשר והדגים ללא חשש חמץ (שור"ת חשב האפוד ח"ג סי' י, הגריש"א בס' וזאת הברכה סופ"ח, שערי הברכה בעמ' קנח). וכן מצוי בחתונות שמפנים את השולחנות רק בשביל לפנות מקום לשמחת חתן והכלה ועדיין בדעתם לאכול מנה אחרונה, ואין הדבר נחשב לסילוק שלחן כמו שהורו הגרשז"א והגרש"פ שיינברג (וה"ד בזאת הברכה שם) וכן דעת החוט שני (ברכות עמ' קעא). וכל זה נצרך רק בבית שבו יש ילדים ויש חשש שהסתובבו עם חמץ, אך מעיקר הדין אין לחשוש מלאכול את הלחם בבית כיון שגם הם יהיו פירורים כתב השו"ע (סי' תמד סע' ג') שדי בניעור המפה והפירורים נדרסים ומתבערים מאליהם.

יב. וטוב שממקום המרפסת יראו את שלחן השבת, שאז מותר לעבור לכתחילה לאחר אכילת החמץ במרפסת אל שלחן השבת שבבית ולברך שם ברכת המזון (כמבואר במשנ"ב בס' קעח ס"ק יא וכן בשו"ע בס' רעג ס"א). אך אף אם אין רואים מהמרפסת את שלחן השבת יש להקל כיון שהשינוי מקום הוא באותו בית ודעתם הייתה מתחילה להמשיך לאכול בבית, אין זה נחשב לשינוי מקום (כמבואר ברמ"א בס' קעח סע' א, וכן דעת מרן כמבואר בב"י בסע' ג, משנ"ב ס"ק לג, בא"ח בהעלותך אות ב, ברכ"ה עמ' תנ. ורק מבית לבית לדעת מרן אין להקל כמבואר שם בס"א), ואף שבבית לא ממשיכים לאכול לחם, כיון שהוא שעת הדחק אפשר לברך שם ברכת המזון (ראה בס' קפד במחצית השקל ס"ק א ובלבושי שרד שם ובמשנ"ב ס"ק א). ואף שלאחר האכילה במרפסת מפסיקים את אכילת הפת לגמרי, אין זה נחשב לסילוק סעודה שכתב מרן בס' קעז סע' ב'

ז. לאחר סעודת השבת ביום יש לבטל את החמץ ואין לאחר יותר משעה שישית (11:15 לערך), כיון שמשעה שנאסר בהנאה אין הביטול מועיל (וכמבואר לעיל בהלכה ז').

אפשרות שניה - קיום סעודות במצה מבושלת

אפשרות נוספת לשרוף ולבטל את כל החמץ בערב שבת ולא לאכול חמץ בשבת זו כלל, ובסעודות השבת יאכלו מצות מבושלות שאותם מותר לאוכלם בערב פסח, מכיון שלא יוצאים בהם ידי חובה בליל הסדר (חיי אדם ע"פ המבואר בשו"ע סי' תסא ס"ד והובא בשעה"צ ס"ק א, חזו"ע עמ' רסב, אורל"צ פי"ג ה"ג, הגריש"א הובא בס' ע"פ של בשבת עמ' רמו). ויש לברך עליהם המוציא וברכת המזון כיון שכבר פסקו מלאכול לחם. יג ובכך אין צורך להיזהר מפירורי חמץ בבית, וכן אין צורך לקום בהשכמה ולהזדרז בתפילה, כיון שאין צריך לבער את החמץ. אך יש לשים לב לכמה פרטים חשובים:

א. כדי לבשל את המצה יש להכניסה לתוך מרק בכלי ראשון, ולהמתין חצי דקה על מנת שהמצה תתבשל היטב (ראה בשו"ע הגר"ז סי' תסא ס"ד שאפילו הסירה מיד נחשבת למבושלת). יד וכדי שהמצה תישאר שלמה ללחם משנה ולא תתפורר, כדאי להכניס לכלי ראשון שנח מרתיחתו אך עודו בחום שהיד סולדת, ולאחר מכן להוציא את המצה על ידי רשת צלייה ולהניחה על נייר סופג ולהמתין עד שתתייבש ובכך המצות יצאו שלמות. טו

ב. אפשר לאכול גם מצות מטוגנות בשמן עמוק. טז אך לשם כך צריך להביא

באר המועד

לבשל עם מרק כיון שלדעת כמה מהראשונים (התוס' הר"ן בפסחים מא.) המצה נפסלת משום שנעשית מצה עשירה ע"י הבישול, ועוד שבכך יש למצה גם טעם טוב. אך יש להבחין שאם המרק הוא בשרי אין לאכול את המצות יחד עם דגים (כמבואר בשו"ע בס' קעג סע' ב ובכה"ח סק"ט ובשו"ת יחודי ח"ו סי' מה) וכדי למנוע מכשול טוב לבשל במרק פרווה. טו. ומכיון שיש טורח לבשל או לטגן את המצות, ראוי שהבעלים יטלו חלק ויעזרו בבישול המצות. וסיפר הראש"ל רבי יצחק יוסף שבין הפעמים היחידות שמרן הגרע"י זצ"ל היה נכנס למטבח, זה אירע בערב פסח שחל להיות בשבת, שהיה נכנס לבשל את המצות, ישמע חכם ויוסיף לקח. טז. ראה בשעה"צ סי' תמד ס"ק א שדעה ח"א שטיגון בכלל בישול ואילו הדרך החיים אוסר

יג. ובסעודת ליל שבת אפשר לאכול מצות שאינם מבושלות, כיון שאין איסור לאכול מצה אלא רק מעמוד השחר (כמבואר במשנ"ב סי' תעא ס"ק יב וחזו"ע עמ' קצו. והגר"ח מבירסק הוכיח ממה שאנו אומרים בהגדה "שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה") ומרהיטת דברי החזו"ע (עמ' רסג) נראה שאף אפשר לברך המוציא על המצה למרות שרוב העולם אוכלים לחם ואמר לי הרה"ג רבי יצחק יוסף שכן נהג סביו מרן הגרע"י, ונראה שטעמו הוא מפני שבלאו הכי יש אומרים שברכת המצה במשך שאר ימות השנה היא המוציא ולכן כעת שישנם רבים שכבר פסקו לאכול לחם אפשר לברך לכו"ע המוציא על המצה. אך דעת האורל"צ (ח"ג עמ' קג) שיש לברך מזונות. יד. ואפשר לבשל את המצות במים רותחים ללא מרק (משנ"ב סי' תסא ס"ק כ), אך הלכתית יותר טוב

מחבת גדולה כדי שהמצה תוכל להיכנס בעודה שלמה ולא תפסל ללחם משנה. ומי שאין בידו מחבת כל כך גדולה, אפשר להשתמש בתבנית אלומיניום כשהיא על האש. והמטגנים את המצה עם ביצה, עליהם להבחין שהמצה תטוגן היטב ולא רק שכבת הביצה, כיון שאז אין זה מצה מטוגנת ואסור לאוכלה בערב פסח.

ג. חשוב להדגיש שאת שאר המצות שלא הקפידו שישארו שלמות מפני שאינם מיועדות ללחם משנה, צריך שיהיה בהם בשעת הבישול חתיכות יותר מכזית (כחצי מצה מכונה) כיון שאם החתיכות הם פחות מכזית ברכתם מזוונת (כמבואר בשו"ע סי' קסח סע' י').

ד. חשוב להבהיר שאמנם מצות מבושלות או מטוגנות הם טובות למאכל, אך כל זה בעודם חמות, אך לאחר זמן שהתקררו ובפרט שעברה יממה מעת הבישול או הטיגון, אין טעמם טוב וערב לסעודת שבת קודש.

ה. הנוהגים כעצה זו יכולים לבטל את החמץ ביום ו' בשעת לאחר ביעור חמץ, אך מי שביטל את החמץ מערב שבת וקיבל חמץ ממקום אחר באמצע השבת עליו לבטל שוב את החמץ.

לסיכום: בשתי העצות ישנם חסרונות ומעלות, בעצה הראשונה ישנה מעלה בכך ששומרים את התיאבון לאכילת מצת המצוה בלילה כהלכה, אך צריך להיזהר מאוד מחשש לפירורי חמץ ולמהר באכילת סעודת היום. ובעצה השנייה ישנה מעלה שאין לחשוש לפירורי חמץ וכן אין צורך להתפלל מוקדם ולמהר בסעודת היום, אך צריך לטרוח מערב שבת (מלבד ההכנות לליל הסדר והכשר המטבח וכו') לבשל או לטגן את המצות לכל בני הבית וכן להיזהר שישארו שלמים ללחם משנה.

ונראה שמי שאין בביתו ילדים קטנים ואין חשש שפירורי החמץ יתפזרו, וכן מי שיש בביתו ילדים קטנים אך יש בביתו מרפסת או חצר מרווחת לאכול שם, טוב שיעדיף את העצה הראשונה כדי לשמור את התיאבון לאכילת המצות בליל הסדר לתיאבון וכפי שהיה המנהג מקדם. אך בבית שבו נמצאים ילדים ויש חשש לפירורי חמץ מכיון שאין מקום נוסף לאכול שם, טוב שיעדיפו את העצה השנייה.

באר המועד

ובשו"ת אז נדברו (ח"ד סי' מג) ובש"ע המקוצר (פ"ח ס"א). אך צריך לטגן בשמן עמוק ולא עם מעט שמן.

לאכול מצה מטוגנת. וכן דעת האורל"צ (פ"ג הי"ג) וראה בסי' רצא ס"ק כה שדעת המשנ"ב כדעת הח"א דטיגון בכלל בישול וכן הכרעת החזו"ע (שם)

אכילת חריף

טז. יש להקפיד שלא לאכול בסעודות היום יחד עם הלחם חריף, מכיון שדבר חריף מבליע (שו"ע יו"ד סי' צו), נמצא שאם יאכל דבר חריף עם החמץ, החריף יבליע את החמץ הבלוע בסתימות הנמצאות בשיניים, ובעת שיאכל בליל הסדר כל מאכל חריף (חריין) או דגים חריפים כיון שהוא בתוך עשרים וארבע שעות נמצא שמפליט את החמץ בליל הסדר (מנחת שלמה תנינא סי' נ וכן הורה למעשה בהליכות שלמה עמ' מט, אג"מ מובא בהגדה ארזי הלבנון עמוד ל'). יז

כבוד השבת

יז. בשבת צריך האדם להיות בשלוות הנפש בשמחה, ולכן גם בשבת זו צריך להזהר לא להיות מתוח ולא עצבני, וכל שכן שלא לכעוס שמא בני הבית מכניסים חמץ וכיו"ב, כיון שהכעס הוא עצמו חמץ. ולכן המשכימים בשבת זו מוקדם על מנת לאכול את סעודת שבת עם פת, אם שעה זו מוקדמת לבני הבית לסעודת סעודת השבת עם בשר ועופות וכיוצ"ב, אין לעורר על כך לחץ ומתיחות, כיון שאפשר לכתחילה לאכול מאכלים קרים כגון גבינה וכיוצ"ב עם מאכלי החמץ ואין בזה פחיתות כבוד לשבת, כיון שאחר חצות יאכלו תבשילים חמים כשרים לפסח (ראה במשנ"ב בסי' תמד ס"ק יד).

יח. אין למעט בכבודה של שבת ולכן אין להשתמש לקידוש בכוס חד פעמי מנייר או מפלסטיק, שאף שיוצאים בזה ידי חובה אין זה כבודה של השבת. אבל את שאר הכלים אפשר להשתמש בכלים חד פעמיים וטוב שיהיו מכובדים (ולא מהסוג הזול והפשוט). וכן יש לאכול את החלה ליד שולחן ולא בידי שרואה כעין אבילות (הגר"מ גרוס בתל תלפיות עמ' ל').

נשאל הגאון רבי יצחק זלברשטיין על משפחה ברוכת ילדים, הבעל שוען שכיוון שבני הבית משתמשים בכלים רבים במהלך השבת, ולאשתו יהיה קשה לשטוף את כולם, הוא מעדיף שישתמשו בכלים חד פעמיים, כך שלאחר האוכל מורידים את המפה - שגם היא חד פעמית מן השלחן, עם כל הכלים והפסולת, ומשליכים לפח האשפה, והכל כדי להקל מעל אשתו את עול הבית. האשה מצידה, טוענת

באר המועד

שבתוך השיניים מתעפש ומתקלקל מחמת הבל הפה ואינו ראוי לאכילת אדם או אף לכלב (ראה בחת"ס חולין קה).

יז. וכן הלכה גם לבני ספרד כיון שדעת מרן (יו"ד סי' צו) שדבר חריף אוסר כשהוא בן יומו. אמנם בדיעבד יש לצדד להקל וצדדי ההיתר הם: א. שמא בעינן דוקא חילתית ולא כל דבר נקרא חריף. ב. כיון שמה

הקם מאוחר

יט. מי שקם מאוחר ולא יספיק לאכול סעודת שבת בפת קודם זמן האיסור, אין לו לאכול לפני התפלה. ולכן עליו למהר בתפילה ולברך ברכות השחר, ברוך שאמר, אשרי, נשמת, ישתבח, ברכות ק"ש ושמו"ע ואם לא הגיע סוף זמן אכילת חמץ (לשיטת הגר"א 10:40 לערך) **יאכל פת** (שו"ת בצל החכמה ח"ו סי' קע"א). י"ח אך אם סיים את התפלה אחר זמן אכילת חמץ אין לו לאכול מצה, אף שלא יאכל סעודת שבת בפת (שו"ת פרי השדה ח"ג סי' כא, כתבי אש שטרן ח"ג סי' טז, בצל החכמה ח"ג סי' קי"א) ולכן יקדש וישתה רביעית יין שיהא קידוש במקום סעודה ויאכל בשר. ולבני ספרד אפשר לתת מצה לתוך כלי ראשון, כיון שמעיקר הדין אין בישול אחר אפיה (שו"ע סי' שיח ס"ה) ובכך לצאת ידי חובה במצה מבושלת.

חמץ הנשאר מסעודות השבת

כ. החמץ שנשארו מסעודות השבת אפשר ישנם כמה אפשרויות כיצד לבערו:

א. להשליך את החמץ לבית הכסא כמות שהוא בלי לפוררו והרי הוא כמבוער מן העולם לגמרי (משנ"ב שם ובס' תמה ס"ק ה, כה"ח ס"ק לד) ואין צורך לזרוק כזית חמץ כיון שמצות ביעור החמץ קיימנו ביום שישי, ובפרט שאם יזרוק כמות גדולה יש חשש לסתימה.

❖ **נאר המועד** ❖

יח. ואף שאיסור אכילה קודם התפלה דרבנן וסעודה בפת הוא מהתורה, אין להקל באיסור חמור של 'לא תאכלו על הדם' כיון שאינו ברור שסעודה בפת הוא דאורייתא. וראה בחזו"ע (עמ' ס') ובאורל"צ (פ"ז הכ"ב) ובהל' חג בחג (פכ"ו ס"ק לז) שיש לסמוך על הגר"א בשעת הדחק.

ב. מי שמבחינה רגשית רוצה להימנע מלזרוק לחם לבית הכסא, יכול לפרר לבעלי חיים ולתת להם לאכול (משנ"ב ס"ק כא). ואין לחוש לאיסור טוחן, כיון שאין טוחן אחר טוחן (שו"ע סי' שכא סע' יב).

ג. אם אין לפניו בעלי חיים, אפשר לתת את החמץ לתוך כלי עם חומר פוגם (אקונומיקה) ובכך לפסול את החמץ מאכילה ולזרוקו לפח (ויש להזהר שלא להניח את השקית מידו מפני שהיא מוקצה).

ד. אפשר ליתנו לגוי במתנה גמורה כיון שיש בנתינה זו צורך מצוה (שו"ע סי' תמד סע' ד'). וכך ינהג מי שנשאר לו כמות מרובה מפני שלא שיער כראוי את כמות הסועדים. ה. אם אין אפשרות להשיג גוי, אפשר לזרוק לפח האשפה הציבורי הנמצא מחוץ לרשותו (ראה באור המועד פסח פרק ה' ה"י) אך אין להשליך לפח האשפה שבבית (בא"ח צו ה"ג, חזו"ע עמ' סה, אורל"צ ח"ג פ"ד ה"ב).

ו. מי שנשתהה עד שעה שישית (11:15 לערך) ולא ביער את החמץ, כיון שהחמץ אסור בהנאה ואסור בטלטול, עליו לבטל את החמץ ולכפות עליו כלי ובמוצאי יו"ט יבערו (שו"ע סי' תמד סע' ה, משנ"ב ס"ק כא, כה"ח ס"ק מ).

ניקיון הבית מחמץ

כא. לאחר הסעודה מותר לכבד רצפת הבית במטאטא שלא ישאר אפילו משהו של חמץ (בה"ל סי' שלז ס"ב ד"ה ויש, כה"ח סי' תמד ס"ק לב, חזו"ע עמ' רנח). וכדאי לבדוק את כיסי הילדים שלא הכניסו חמץ. ולאחר מכן ירחץ ידיו היטב, וכן ישטוף פיו במים היטב שלא ישאר בפיו פירורי חמץ ואפילו משהו. ויש לנקות את הפירורים הדקים שבין השיניים בקיסם או בסיכה או במברשת שיניים, אך בזהירות כדי שלא יחבל ויוציא דם (חזו"ע עמ' רנח, חוט שני עמ' פסח פט"ו ס"ק ד). אך אין לשטוף את המברשת לאחר השימוש ואפשר להניחה מתחת לברז והיא תתנקה מאליה.

ומי שיש לו שיניים תותבות, מעיקר הדין מספיק רק לנקותם היטב ואין צריך לערות עליהם מים חמים (ראה באור המועד פסח פרק ו' ה"ל מ"ד) ואף המחמיר לערות מים רותחים מותר להכשירם בשבת, כיון שאינו אלא חומרא וגם אינו נחשב למתקן כי נצרך לזה רק כשיגיע זמן האיסור (מנח"ש ח"ב סי' ס' או' ל').

זמן תפילת מנחה

כב. בשבת זו נהגו להתפלל תפילת 'מנחה גדולה' על מנת לקיים את סעודת שלישית לאחר תפילת המנחה (הגר"ח זוננפלד, לוח א"י בשם דהגר"ח ברלין).

אופן קיום סעודה שלישית

כג. חובה לאכול סעודה שלישית בשבת זו (שו"ע סי' תמד סע' ג') אך מכיון שכבר הגיע זמן איסור אכילת חמץ ואסור לאכול לחם בשעה זו וכן אסור לאכול מצה בערב

יד אור המועד הלכות ערב פסח שחל בשבת

פסח (כמבואר בסי' תעא סע' ב') ישנם כמה אפשרויות לקיים סעודה שלישית וכפי המבואר להלן:

א. הנוהגים לאכול מצה מבושלת או מטוגנת (כפי העצה השנייה) אפשר לקיים במצות אלו ולברך המוציא וברכת המזון. י"ט אך צריך להיזהר לקיימה עד שעה עשירית (15:30 לערך) כדי שיאכל מצה לתאבון (שו"ע סי' תעא סע' א').^כ

ב. לאכול מיני מזונות, ואפשר במצה עשירה (שו"ע סי' תמד סע' ג'), כא אך יותר נכון לאכול כופתאות מקמח מצה הנקראות "קניידלך" (משנ"ב ס"ק ח). כב ויש לקיימה עד שעה עשירית כנ"ל. אך עוגות העשויות מקמח מצה אסור לאכול (סי' תעא ס"ק יט, חזו"ע עמ' קצט, שבט הלוי ח"ח סי' קיז, הגריש"א באשרי האיש ח"ג עמ' שע, אורל"צ ח"ג פי"ג ה"ג. וראה מה שנתבאר באור המועד פסח פרק ט' הכ"ח).

ג. לאכול פירות (רמ"א ומשנ"ב ס"ק ח) ועדיף פירות משבעת המינים שעליהם יש ברכת מעין שלוש (כה"ח ס"ק טז, בא"ח צו הל' ה') והנוהגים כן יכולים לאכול אפילו אחר שעה עשירית, אך יש להשתדל שלא לאכול הרבה כדי שיאכלו מצה לתאבון (משנ"ב ס"ק ח, כה"ח ס"ק טוב).

ד. לאכול בשר או דגים (רמ"א שם) ואותם אפשר לאכול אפילו אחר שעה עשירית וכנ"ל. כג

באר המועד

זו שנויה במחלוקת, דיש אומרים שאף ללא קביעות סעודה יש לברך המוציא וברכת המזון (שו"ת מהר"ח או"ז סי' עא, הרדב"ז ח"א סי' תפט וחששו לדבריהם החיד"א בברכי" סי' תמד ומהר"ח פלאגי בלב חיים ח"ב סי' פח) ואף שקי"ל סב"ל וברכת מזונות ועל המחיה (ראה במאמר סי' תמד ס"ק ב והזכ"ל ח"ג דף לט, וכה"ח ס"ק יא והחזו"ע עמ' רסד) מכל מקום אינו כדאי להכנס בספק ברכות כשיש אפשרות נוספת וכן הורו הגר"א יוסף ובנו הגר"י יוסף.

כג. וראה במשנ"ב (ס"ק ח) הביא שיש לחלק את סעודת שחרית לשניים כיון שיש אומרים שיוציאם בכך ידי חובת סעודת שלישית. וכוונתו שמלבד שאוכלים סעודה שלישית בפירות וכיוצ"ב טוב לחלק גם את סעודת שחרית, אך אין כוונתו לנהוג רק בחילוק הסעודה כיון שכבר נפסק בשו"ע בסי' רצא סע' ב וכן בסי' תמד סע' א' שסעודה שלישית זמנה לאחר המנחה, והסועד קודם לכן לא יצא ידי חובה כלל וכן מבואר בכה"ח (ס"ק ח).

יט. אמנם המצות המטוגנות בשמן עמוק סותמות את התיאבון וגורמות צרבות, ולכן לא מומלץ לקיים סעודה שלישית במצות מטוגנות, אלא רק במצות מבושלות.

כ. ולאחר שעה עשירית מדברי המשנ"ב (ס"ק ז) והכה"ח (ס"ק יג) נראה שאסור לאכול מצה עשירה או מבושלת ויש לקיים סעודה ג' רק בפירות או בבשר ודגים. אך בפרי חדש (סי' תמד) ובשולחן גבוה (ס"ק ו) כתבו שיש לקיימה אפי' אחר שעה עשירית בכזית מצה עשירה או מבושלת שהעיקר שיוכל לאכול בליל פסח מצה לתאבון ושו"ר שכן פסק בחזו"ע (עמ' רסד).

כא. ובחננויות מצוי עוגיות שהם מצה עשירה אך יש לקנות בכשרות טובה, ובדרך כלל עוגיות אלו אינם מקמח מצה שמורה.

כב. וכך ינהגו בני אשכנז הנוהגים איסור במצה עשירה. וכתב הכה"ח (ס"ק טו) שגם בני ספרד יש הנוהגים להחמיר מחשש לחימוץ באופן עשיית מצה עשירה ובפרט שברכת המצה עשירה בשבת

ה. י"ד בניסן שחל בערב שבת, היה רבי שמעון בר יוחאי עוסק בתורה (מעשה מרכבה), במקום סעודה שלישית (של"ה ע"פ הזה"ק אמור דף צה. והובא במג"א ס"ק ב ובגר"א ס"ק ז ובערוה"ש ס"ו) אך הסכמת הפוסקים שרק לרשב"י דנהירין לו שבילי דרקינא וידע לעשות את הלימוד שעושה תיקון במקום הסעודה יכל לנהוג כך, אבל אנחנו צריכים לעשות דווקא בסעודה (כה"ח ס"ק יח, פעולת צדיק ח"ג סי' קעד, שו"ת רביד הזהב ח"ב סי' טל).

לבישת בגדי היום טוב

כד. את בגדי יום טוב של פסח יש ללבוש בשבת זו אחר מנחה, מפני שלאחר אכילת החמץ יש לחוש שמא נדבק בה איזה פירור קטן של חמץ בבגדים (בן איש חי צו הל' ד').

טלטול המצה בשבת

כה. מצת מצוה שיוצאים בה ידי חובה בליל הסדר, אסור לטלטל ביום שבת זה שחל בערב פסח, מפני שמקפידים עליה שלא להאכילה לילדים או לבעלי חיים וכן לא לתת לגוי ולכן היא נחשבת למוקצה (פמ"ג א"א ס"ק א, בא"ח צו הל' ו', חזו"ע עמ' רסו), אבל שאר מצות שהם לצורך ימי הפסח מותר לטלטלם בשבת זו, שאף שלגדולים אסור לאכול מצה בע"פ, כיון שהיא ראויה לקטנים היא אינה מוקצה ומותר לקחתה גם ללחם משנה ונכון לעוטפה בשקית ניילון שלא תיגע בחמץ (שם).

הכנה משבת ליום טוב

כו. אסור להכין משבת ליום טוב כיון שקדושת שבת חמורה מיום טוב (שו"ע סי' תקג ובסי' תרסז במשנ"ב שם, חזו"ע עמ' רסח) ולכן יש להיזהר שלא להכין או לטרוח בשבת לצורך הכנת ליל הסדר וראה באור המועד הל' שבועות פרק ה' באורך את כל פרטי ההלכות בהכנה משבת ליום טוב. וכן בפרק ד' שאר פרטי ההלכות המצויות ביום טוב שחל לאחר השבת.

הכנה לליל הסדר

כז. צריך כל אדם לישון ביום שבת זו אחר סעודת שחרית כדי שיוכל להיות ניעור היטב בלילה, וכן הנשים והקטנים יזהרו בכך. ואחר השינה ביום יעסוק בתורה הנותנת חיים לעושה, וטוב ללמוד משנה פסחים (בא"ח צו הל' ז). וכשהולך לישון בשבת בצהרים לא יאמר שהולך לישון כדי שיהיה לו כוח להיות ער בליל הסדר, משום שזה נראה כהכנה משבת ליום טוב (משנ"ב סי' רצ ס"ק ד) אך אם יש צורך להשכיב את הילדים וצריך להסביר להם שיש עניין וחובה לישון כעת, על מנת שיהיו ערים בליל הסדר, מותר לומר להם כן, כיון שהוא לצורך מצוה (תורת שבת סי' רצ ס"ק ב וסי' שז ס"ק א, אור לציון ח"ג עמ' קצה, שו"ת אז נדברו ח"ד סי' מו ונתבאר באור המועד עמ' תתקס).

ערב פסח שחל להיות בשבת, הוא ערב פסח שונה מכל שנה, השנה גם מי שלא מספיק להכין את עצמו לליל הסדר כדי לספר את ההגדה, השנה שהשבת סמוכה לחג הפסח וכולם פנויים ממלאכה ישנו זמן די והותר להתכונן ולדעת איך בדיוק לספר ולהעביר את המסר של ההגדה.

התורה מצווה עלינו לליל הסדר להשתמש בכוח הזה של 'סיפור' - "למען תספר באזני בנך" - תעביר את המסר לדורות הבאים בצורת סיפור, ולכן עלינו להבין את המשמעות הפשוטה של סיפור.

לפעמים שנים לאחר מכן, אנו כלל לא זוכרים את פרטי הסיפור אלא את החוויה שמאחרי הסיפור, למשל, כמה סיפורי צדיקים אנו זוכרים? אבל את האווירה של הרוממות, את זה אנו זוכרים.

אל תספר את הסיפור!! תהיה בתוך הסיפור. אם אתה מספר, אתה בחוץ. הרעיון המרכזי של לספר טוב, הוא לא לספר, אלא להיות נוכח, שם בתוך הסיפור. כשאתה בתוך הסיפור הרי זה כאלו במצרים, וזה הדרגה העליונה ביותר.

שמעתי בשם ר' צבי פילציק רעיון מדהים: תאר לעצמך, לליל פסח אחד, יש לך אפשרות לשמוע את סיפור יציאת מצרים משני אנשים, אחד מהם גאון מופלג שיועד את כל השיטות, וכל המדרשים של המכות וקושי השיעבוד בקיאים אצלו, והשני, זקן מופלג שהיה במצרים, והוא מתאר באופן חי את מה שעבר עליו, למי נלך? אנחנו בוודא נרוץ אל מי שהיה שם, כי המצווה הוא לחיות את מה שהיה שם, "חי". כי המצווה היא להיות שם, ולספר משם, אם אתה כבר עוקב האם הילדים מקשיבים, כבר חזרת לסלון ביתך, אתה צריך להיות ממש שם.

ליל הסדר נהיה טקס מאוד מסודר, הצורך שהכול ידפוק ויזרום עם הסדר לפעמים יכול לקחת מאתנו את הרעיון הפשוט ביותר של "לספר את הסיפור" הנה כמה טיפים מעשיים לסיפור:

מדבר. דבר בלשון "מדבר", ודבר גם לעצמך.. אני נמצא עכשיו כאן במצרים, ואני רואה את המצרי מכה משהו, הוא מזיע, מתכופף ואומר משהו, ופתאום "צעקה", אני מסתובב אחורה ומגלה קבוצה של 55 יהודים סוחבים קרשים ארוכים, וכמה מצרים עומדים מלמעלה ורוקדים: "אוי, אוי, אוי...".

חושים. הכנס את כל החושים, למשל במכת ערוב, קול- אנו שומעים קולות רבים של בעלי חיים, איזה רעש.. אריות צורחים, נמרים, פילים משפריצים מים... איזה ריח של גן החיות... ריח של הכלוב של הקופים...

מראה. הפיל הירוק הענק הזה, וואו, והגי'רפה עם הכתמים החומים, משפחות שלמות של גורילות, הנה הקוף תינוק קופץ על ילד מצרי.. ובמכת דם אפשר להמחיש לילדים לקחת בקבוק קטן שחצוי שמן תינוקות וחציו צבוע בפטל או ביין ואז ממחשים לילדים איך המים נפרדים מהדם....

מישוש. במכת צפרדע אפשר להמחיש לילדים שצפרדע אחת השריצה כמה

צפרדעים מכל מכה ומכה שהמצרים נתנו עליה וזאת על ידי מכה תעיף בידך סוכריות או צפרדעים ממשחק לאויר... לתאר במכת ערוב איזה פרווה רכה יש לאריה הזה, אוי הקיפוד דוקר... ואפשר לקנות צעצועי חיות ואחר כך לחלקם לילדים במתנה.

צבע! צבע את הדברים שמסביב, תאר את מה שאתה רואה.. הנעלים שלו בצבע בורדו שחור, עם כתמים, מלוכלך קרעים בפינות, המצח מלא בקמטים, והידיים שרוטות, ופתאום המצרי מגיע, שיער שחור גבוה, כמו הר של קוצים, עיניים שחורות משנאה, ידיים מלאות בגועל, ופיו מלא בקצף של רוע, הבגדים שלו אדומים, והפנים שלו במבט מאיים, והוא צועק: "זי'ד!! לא גמרת את העבודה!! לך עכשיו לסדר את השורות בקומה השישית, ראיתי שהסתרת אותם עם כמה קרשים"...

דרמה. הכנס קטעים דרמטיים לתוך הסיפור, שנה טון, תגביה, תוריד טון, תשנה מהירות דבר לאט מהר והכל לפי הסיפור, כשהיהודי בלחץ הוא מדבר בלחץ. **קול!!** תן לילדים להביע את עצמם כמו במכת דבר תן להם לעשות את הקולות של האריות... ואתם ההורים תבהלו... במכת ברד ניתן לקחת קופה עם גרגרי חומס ולנער אותם וכך ישמע קול רעש של ברד חזק... זכור שהקדושה של הלילה מקבלים מעשיית המצות המעשיות בהידור.

בשורה משמחת לשוחרי התורה

אור המועד

הופיע
ויצא
לאור
הספר

הספר אור המועד עשיר בתוכן ובצורה, ובו למעלה מ- 1000 עמודים העוסקים בעניינים אקטואליים על מועדי השנה.

ראש השנה, בתוספת הלכות תקיעת שופר, חנוכה, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות, הלכות המצויות ביום טוב שחל לפני ואחרי השבת, הכנה מיום טוב לשבת, עירוב תבשילין ועוד ועוד

הכל ערוך בשפה ברורה בתוספת פנינים יקרים, סיפורים והנהגות, משולבים בנושאים ההלכתיים

הספר מעושר בהסכמותיהם של גדולי התורה וההוראה שליט"א אשר התפעלו למראה הספר ועודדו את הוצאתו לאור עולם.